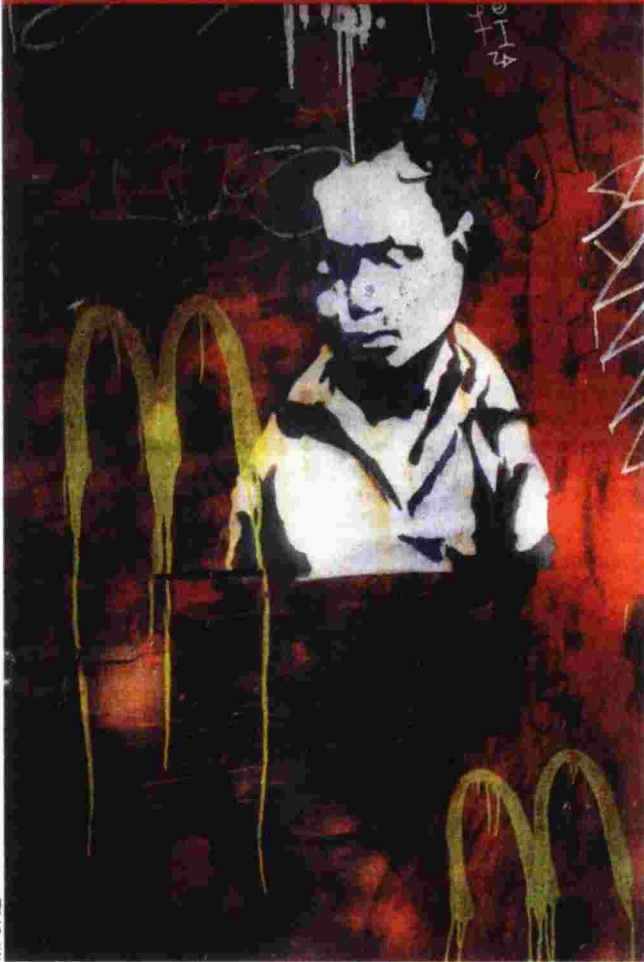

«Βασανίζομαι» σαν χώρα

Μ. ΦΑΛΣ

► Του **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΣΑΪΝΗ**

Από την ευτοπία στη δυστοπία και την εσχατολογία. Κάπως έτσι θα μπορούσε να περιγράψει κανείς την πορεία από τη «Σιωπή του Ξερόχορτου» (Πατάκης, 2011) στο «Κοντά στην κοιλιά». Κατεχοχόν διηγηματογράφος, ο Δημητρίου έχει κερδίσει αναγνώστες και κριτική με τις μικροσκοπικές αφηγήσεις και το προσωπικό του ύφος. Απλώνοντας, ωστόσο, τον μύθο του και διευρύνοντας τις χωροχρονικές συντεταγμένες των «μετα-ρεαλιστικών» αφηγημάτων του, ανοίγει συχνά τον ορίζοντα προς απαιτητικότερες συνθέσεις, όπως πρόσφατα, με τη «μεταθανάτια προβολή» στο «Σαν το λίγο νερό» (2007) και την ουτοπική πολιτεία στη «Σιωπή του Ξερόχορτου» (2011): μια ελευθεριάζουσα και παιγνιώδης, σε αρμονία με τη φύση, ευτοπία βάλλεται από την «εγγενή έλλειψη ευχαριστήσεως των ανθρώπων».

Το μυθοπλαστικό σύμπαν του Δημητρίου, εστιάζοντας σε «κρίσιμες» στιγμές της ζωής περιθωριακών, απόκληρων ή «εκ

φύσεως αλλοπαρμένων» πρώτων, βρίσκεται πάντα σε «κρίση». Τι συμβαίνει, όμως, όταν ολοφάνερα ο πόνος και η δυστυχία (ουστατικά στοιχεία της ανθρωπίνης κατάστασης) κατακλύζουν το σύνολο της κοινωνίας; Στη γενικευμένη δυστυχία της εποχής («—Βλέπεις άνθρωπο συνοφρυωμένο; —Πλάκα μου κάνεις ρε φίλε; Εδώ κοντεύουν όλοι να βάλουν τα κλάματα»), που αντανακλάται στα βλέμματα των ανθρώπων («κυριαρχούσε μια ανημπόρια που μια αίσθηση αξιοπρέπειας πασπάλιζε με ένα ακνό χαμόγελο»), έρχεται να συστεγαστεί και η χορεία των δυστυχισμένων προ κρίσης.

Έτσι, το «Κοντά στην κοιλιά» ξεκινάει βουτηγμένο στον «μαρασμό της χώρας», με τη λέξη «βασανίζομαι» να εμφανίζεται ως σύνθημα στους τοίχους της πόλης. Γραμμένο αρχικά από κάποιον άγνωστο (έναν σύγχρονο Φάρμα, ίσως, από το «Παραρλάμα» του Βουτυρά), γρήγορα απλώνεται παντού, εκφράζοντας απόλυτα τον συλλογικό ψυχισμό. Αλλά ποιος φταίει για την κατάσταση της χώρας; Η γενικευμένη κατάθλιψη υποχωρεί προσωρινά, όταν το «βασανίζομαι» δίνει τη θέση του στη λέξη «λάθος».

«Πεδίο πειραμάτων η χώρα» για τους μεν, «μας ψεκάζουν» οι δε! Μήπως φταίμε εμείς; αναρωτιούνται σε μια στιγμή αυτογνωσίας σύσσωμοι όλοι. Μέχρι πού μπορεί να φτάσει, ωστόσο, η αυτομαστίγωση μιας ολόκληρης κοινωνίας μπροστά στους «αγκιτάτορες» της εξουσίας; Ποιος «τα έφαγε τελικά»; Είναι αλήθεια ότι «δέκα εκατομμύρια κουτσουλές κάνουν ένα βουνό σκατά»; «Το ψάρι βρωμάει από το κεφάλι», ή, οι ευθύνες πρέπει να αναζητηθούν στη βάση της κοινωνικής πυραμίδας; Ετυχε «η μπιλία να σταματήσει στη χώρα μας» και άρα είμαστε απλά θύματα, αθύρματα, μάλλον, της τύχης; Αριστεροί, δεξιοί και «αριστεροδέξιοι του κερατά» μάλλον δεν μπορούν να απαντήσουν ικανοποιητικά στα καυτά ερωτήματα και το κενό σπεύδουν να καλύψουν νέοι πολιτικοί σχηματισμοί: το κόμμα της παραμυθίας (με τη σχέση των αθωωτών), το κόμμα των ένθεων, το κόμμα των αντιαυταπατιστών, το κόμμα των σιωπηλών, των αγνωστικιστών, των σχετικιστών, των μηδενιστών, των φυρών, το κόμμα του αρχικού εφησυχασμού (ή κοντά στην κοιλιά, όπως ήταν γνωστό, γιατί αναφερόταν στην απόλυτη ευδαιμονία του εμβρύου) και, τέλος, το κόμμα της μέσης οδού, της συνθέσεως: «σαν να μην είχαν οι άνθρωποι αυτοί δική τους γνώμη».

Μπορεί κάποια στιγμή η χώρα να βρει τον προσωρινό βηματισμό της ως «κόφι ριπουμπλικ», αλλά πάλι είναι καταδικασμένη, όπως στη «Σιωπή του Ξερόχορτου». Αν εκεί το όραμα δεν μπόρεσε να αντέξει απέναντι στο ανικανοποίητο του ανθρώπου, κατά παρόμοιο τρόπο κι εδώ, η «κρίση» γενικεύεται και στο τέλος καταπίνει ολοκληρωτικά το ανθρώπινο είδος. Η αδυναμία προσανατολισμού της κοινωνίας αποχαλινώνει την αβουλία και την παράδοση στη φύση και οδηγεί το είδος στον αφανισμό.

Κι ο Δημητρίου «διασκεδάζει». Αποτυπώνει την ελληνική υστερία των τελευταίων ετών, παραμορφώνοντας και υπονομεύοντας — με το χιούμορ και την παρωδία — τους ιδεολογικούς λόγους, τις ατομικές και συλλογικές ψυχώσεις, τις απόπειρες εκλογίκευσης και ερμηνείας μιας πραγματικότητας που μας ξεπερνά.

Ίσως ο όρος «αλληγορική φαντασία» να ήταν ένας ειδοολογικός χαρακτηρισμός κοντά στην

αλήθεια του κειμένου. Το «Κοντά στην κοιλιά» αρχίζει αγκιστρωμένο στην εποχή του, νοτισμένο βαθιά στη μελαγχολική δυσκίνητη καθημερινότητα που βιώνουμε όλοι μας, για να απογειωθεί πρώτα σε μια προσωρινή ψευδαίσθηση ουτοπίας και να μεταπέσει γρήγορα σε μια δυστοπική φαντασία. Το πολιτικό στίγμα του παρεκτρέπεται, απαισιόδοξα, στην εσχατολογία. Αλλά τι είναι αυτό που ωθεί έναν συγγραφέα που κινείται εντός του ρεαλισμού, άντε στα όριά του, να ανατρέχει από καιρού εις καιρόν στην «κοινωνική παρωδία», τη σάτιρα, τη φαντασία, την αλληγορία ή και το παραμύθι; Αν αποδίδουμε νόημα στον κόσμο συγγράφοντάς τον, αν η λογοτεχνία είναι ένας τρόπος να οργανώσουμε τον κόσμο γύρω μας, πώς μπορεί αυτή να

απαντήσει και να αναπαραστήσει το χάος μιας χώρας που «βασανίζεται»; Ίσως, παρατηρώντας εντατικά την ελληνική κοινωνία, ο «περιπατητής» Δημητρίου να μη βρίσκει άλλο τρόπο όταν έρχεται αντιμέτωπος με το βασανιστικό ερώτημα της εποχής. Ως «αφηγητής προσωπικής εμπειρίας», γνωρίζει ότι η ενδελεχής παράθεση της πραγματικότητας οδηγεί συχνά στην υπερβολή και στην γκροτέσκα παραμόρφωσή της. Το «Κοντά στην κοιλιά» είναι η δική του, τελείως προσωπική, απάντηση στο ερώτημα που βασανίζει εξακολουθητικά, πέντε χρόνια τώρα, την ελληνική πεζογραφία, ερώτημα που τίθεται εκ των πραγμάτων, ολοένα και πιο πειστικά, εκβιάζοντας απαντήσεις: Πώς αναπαρίσταται, λοιπόν, η κρίση;

ΣΩΤΗΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

«Κοντά στην κοιλιά»

Εκδόσεις Πατάκη, 2014,
σελ. 98

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ 28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ